

לשון וסגנון

עיונים קטנים

עגולה

א.

שר הפנים, מר משה שפירא, בבואו לדבר על ענין מעניני-מפלגתו, רואה להזכיר את „הופעתנו המאוחדת בפורום הפוליטי החדש שנוצר בכנסת“ („הצופה“, גל. 3547). לאמור, כמותו כאחרים מזיקים עצמם לתיבת-הלעז: פורום, מבלי לטרוח על שימוש במלה עברית תואמת, והיא מלה המצויה בברכת החודש, השנויה במסכת סופרים. ברכה זו לפי נוסחה המצויה בדפוסים, מתחילה במלים: אשר גידל דורשי הורים וכו', וכבר הגר"א ביקש להגיהה, אלא שלא הקפיד על סדר אלפא ביתא, ור' אליקים בן יהודה המילזה גי, בספר השגותיו של צונץ ושי"ר, מבאר ענין זה ואומר, כי חסרה אות בי"ת והיא תיבת: בעגולה, ופירושה כדברי חכמינו, שסנהדרין היו יושבים בחצי גורן עגולה; וממקומו מוכרע שהיא התיבה החסרה, שהרי במסכת סופרים, באותו פרק, הלכה י"א, מפורש: ומביאין לו הכוס ומברך בפה"ג (בורא פרי הגפן) ואשר בעגולה וכו' (ראביה, 1837, השגה קצ"ט). ואמנם, הוא הנוסח במהדורות המוגהות של מסכת סופרים, וראה במהדורח מילר (תרל"ח) עד מהדורת היגר, וסמיכתם על כתבי-יד וההזכרות (כרמב"ן, ר"י למפרונטי).

ב.

והשימוש בתיבה: עגולה בא, ברגיל, להורות עיגול, ויעוין במלונות, ועתה אוסיף אך דוגמאות מעטות, מרווחי-זמנים רחוקים: „מי ברא אגודות / על ארץ יסדם / שת זיקות לידות / במים יסודם / ועגולות כבדות / סביב העמידם“ (ר' אברהם

אבן-עזרא: מאורה); „גוף השמש שאנו רואים כאילו היא עגולה, קטנה ויאמר שהוא גוף כדור” (הרמב”ם, מבוא המשנה) „האריה שעושה עם זנבו עגולה” (שבט יהודה, מהדורת עזריאל שוחט פ”ח 9, וכבר העיר ר”י פריס-חורב, כי כן הוא ברד”ק הארוך לתהלים כ”ב, י”ז); „שאם שכלי החלוש לא ירה חיצו בכל מקום אל נקודת האמת לא הרחיק במאוד ולא ירה אותם מחוץ לעגולה הסובבת את הנקודה” (רנ”ה ויזל, לבנון, גן נעול, פתיחת המחבר). אולם כבר נסיתי להראות („ארשת”, תש”ד, עמ’ תמ”ד), כי השימוש בתיבה עגולה היה מצוי כקיצור, לחצי גורן עגולה, שהיא כינוי למושב סנהדרין, וכעדות הבאתי דברי ר’ שלמה בן-גביר — רול הכותב בשירו: תהילת אל, לאמור: „וממתין בו ואם זקוק לנחץ — כאזהרת ישישי העגולות” (מהדורת ביאליק-רבניצקי, חלק א’, עמ’ 76), ור’ משה קליינמן, בהעירו על דברי אלה הציע להסתייע בתיבה עגולה לענין פורום.

ג.

ובבואי עתה לחזק את הצעתו, אזכיר דעת קצת חכמים המפקפקים, אם ענין גורן, במונח חצי גורן עגולה, מכוון לגורן תבואה, והסוברים כי הוא מכוון לתיבה היוונית גורוס, שפירושה עיגול, ונמצא כי התיבה עגולה היא תרגומה. ובאחרונה אוסיף שתי דוגמאות. דוגמא אחת לחוקה, אך מצויה בסידורים שלנו — בזולת לשבת הגדול של ר’ יוסף ב”ר שמואל מובאים דרך פיוט דברי משה ואהרון אל פרעה לפי המדרש, לאמור: „קצפת בנבלות פה וקלונך נתגלה / קדושנו רב חילו ומפואר בעגולה” והוא תיאור הקדוש-ברוך-הוא ומלאכיו סביביו. דוגמה אחרת קרובה, והיא בשירו של בן-שלמה (שטיינמן), המתאר אסיפת קדושי נמי-רוב בימי השואה של היטלר, לאמור: „על עבר הגבעה בפאתי היער / חבורת דמויות מתלחשת / יושבות הן בעגולה” (גשרים, דברצ’ין, עמ’ צ”ח).